

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ในชีวิตมนุษย์นอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่เป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค มนุษย์อาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของตน และเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การสื่อสารเป็นพื้นฐานของการติดต่อของมนุษย์และพาหนะของกระบวนการสังคม¹

การสื่อสารเป็นเรื่องของการเรียนรู้ข่าวสารและความคิดระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ เบอร์โล (Berlo)² ได้กล่าวว่า กระบวนการสื่อสารกับกระบวนการเรียนรู้มีลักษณะเหมือนกัน มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน ดังนั้นกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้

การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพหรือการเรียนรู้จะยังเกิดผลสัมฤทธิ์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ซึ่งจะกล่าวถึงปัจจัยหรือตัวแปรบางประการที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ลักษณะการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

การสอนของอาสาสมัครในโครงการ รณรงค์เพื่อการรู้หนังสือจัดว่าเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบหนึ่ง ซึ่งประสิทธิภาพของการสื่อสารนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง นั่นคือลักษณะของทิศทางของการสื่อสาร ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบคือ การสื่อสารแบบทิศทางเดียว (One-way Communication) และการสื่อสารแบบสองทิศทาง

¹ ปรมะ สตะเวทิน, นิเทศศาสตร์กับสังคม (กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524 หน้า 1. (ฉบับโรเนียว)

² David K. Berlo, The Process of Communication (New York: Rinehart and Winston, Inc.) 1960.

(Two-way Communication)

การสื่อสารแบบทิศทางเดียว เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งข่าวสารไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ติดตามข้อสงสัย ทั้งไม่ได้เอาใจใส่ต่อการแสดงการย้อนกลับ (Feedback) ของผู้รับสารด้วย ส่วนการสื่อสารแบบสองทิศทางนั้น หมายถึงการสื่อสารที่ผู้รับสารสามารถติดตามข้อสงสัย และมีการย้อนกลับไปยังผู้ส่งข่าวได้¹

ปกติการย้อนกลับหรือการป้อนกลับนั้น เป็นส่วนสำคัญในการสื่อสาร เพราะเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าสารที่ผู้ส่งสารส่งไปนั้น ถูกรับหรือตีความอย่างไร ผู้รับสารเข้าใจตรงตามที่ผู้ส่งสารต้องการหรือไม่ ดังนั้นการวิจัยการป้อนกลับจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ผู้รับสารในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายมีความแตกต่างไปจากผู้รับสารโดยทั่วไป การทราบถึงลักษณะนิสัยและความต้องการของผู้รับสารจึงเป็นมากในการกำหนดเนื้อหาที่เหมาะสมแก่ผู้รับสาร²

ได้มีการทดลองศึกษาความแตกต่างของสถานการณ์ระหว่างการให้ผู้รับสารมีการป้อนกลับอย่างเสรี (Free feedback) และสถานการณ์ที่ผู้รับสารไม่มีการป้อนกลับ (No feedback) ผลการทดลองปรากฏว่า

1. การป้อนกลับทำให้วงจรระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้นในการถ่ายทอดข่าวสาร
2. การป้อนกลับจะทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความมั่นใจในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น

¹ หลุยส์ จำปาเทศ, "การศึกษาคือสื่อสาร," ใน กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1, ทิศนา ชนมณี และ คณะ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2523), หน้า 81.

² Wilbur Schramm, "How Communication Works," in Dimension of Communication, Lee Richardson ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Printice-Hall 1969), p. 18.

3. การป้อนกลับทำให้เสียเวลา แต่เวลาจะสูญเสียลงถ้าหากการสื่อสารมีความเข้าใจกันมากขึ้น
4. การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น
5. สถานการณ์ที่ไม่มีการป้อนกลับ ทำให้ผู้รับสารเกิดความไม่เป็นมิตรและไม่มั่นใจ หรือเกิดความเชื่อมั่นในระดับที่ต่ำ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ส่งสารเกิดความสงสัยควย

ผลจากการทดลองดังกล่าวสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การมีการป้อนกลับอย่างเสรีนั้นช่วยให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารควย¹

เลวิต และ มุลเลอร์ (Leavitt and Mueller) กล่าวว่า การป้อนกลับในกระบวนการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้แหล่งสารทราบว่า เขาทำการติดต่อสื่อสาร ใคอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน และให้โอกาสในการที่จะปรับปรุงความชัดเจนของข่าวสารให้ดีขึ้นสำหรับการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นต่อไป เลวิต และ มุลเลอร์ ใคทำการทดลองดูความแตกต่างของเวลา ความมากน้อยของความถูกต้องและความเชื่อมั่นของผู้ส่งสารและผู้รับสารในการเขียนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าภายใต้สถานการณ์ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการสื่อสารแบบทิศทางเดียว และการสื่อสารแบบสองทิศทาง ผลการทดลองชี้ให้เห็นว่า การติดต่อสื่อสารแบบทิศทางเดียวมีความรวดเร็วกว่าการติดต่อสื่อสารแบบสองทิศทาง แต่การติดต่อสื่อสารแบบสองทิศทางมีความถูกต้องมากกว่า ผู้ฟังสามารถเขียนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทั้งหมดใคคล้ายคลึงกับภาพจริงที่อธิบายโดยผู้พูดมากกว่าใคกว่านั้นผู้ฟังสำหรับการติดต่อสื่อสารแบบสองทิศทาง มีความเชื่อมั่นในความถูกต้องของพวกตนมากกว่าผู้ฟังสำหรับการติดต่อสื่อสาร

¹ Harold J. Leavitt and Ronald A.H. Mueller, "Some Effects of Feedback on Communication," in Communication and Culture : Readings in the Codes of Human Interaction, Alfred G. Smith, ed., (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1966), pp. 352-353.

แบบทิศทางเดียว¹

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารแบบ 2 ทาง มีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารแบบทางเดียว ในการสอนของอาสาสมัครในโครงการพรรคเพื่อการรู้หนังสือเช่นเดียวกัน ถ้าได้มีการอภิปรายโต้ตอบกันในเรื่องของการเรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนั้นก็จะมี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนด้วย

ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสาร

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว อาสาสมัครที่ทำการสอนจำเป็นจะต้องมีความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้รับสารหรือผู้เรียนจึงจะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร นั่นก็คือผลสัมฤทธิ์ของการรู้หนังสือนั่นเอง

ในเรื่องของความน่าเชื่อถือ ออพเพนไฮเมอร์ และ ปราฟตา (Oppenheimer and Pravda) กล่าวว่า บุคคลยิ่งมีความน่าเชื่อถือมากเท่าไร การสนใจก็ยิ่งมี ประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น² ความน่าเชื่อถือ (Credibility) คือการที่ผู้รับสารเห็นว่าผู้ทำการติดต่อสื่อสาร หรือแหล่งสารมีความน่าไว้วางใจ (Trustworthy) มีความสามารถ (Competent) มีความเชี่ยวชาญ (Expertness) หรือมีระดับของ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการเผยแพร่ก็

เบอร์โล (Berlo)³ กับคณะ ได้สร้างเครื่องมือประเมินการยอมรับ แหล่งข่าวสารโดยผู้รับสาร (Source Credibility) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ

¹ Harold J. Leavitt and R.A.H. Mueller, "Some Effects of Feedback on Communications," Human Relations 4, 1971 : 401-410

² Oppenheimer and Pravda, quoted in Erwin P. Bettinghaus, Persuasive Communication, (New York : Holt, Rinehart and Winstion, 1968), p.103.

³ Berlo, D.K., I.B. Lemert and R.J. Mertz. Dimension for evaluating the acceptability of message sources. Public Opinion Quarterly 33(4) : 563-567, 1969.

สำคัญ 3 ประการคือ (1) ความปลอดภัย (Safely) ซึ่งตรงกับความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) (2) การมีคุณสมบัติ (Qualification) ซึ่งตรงกับความสามารถหรือความเชี่ยวชาญ (Expertness) และ (3) ความกระฉับกระเฉง (Dynamism) ซึ่งหมายถึงความกระตือรือร้นมีชีวิตชีวา ไม่นเฉื่อยชา

ฮอฟแลนด์ เจนนิส และ เคลลี (Hovland, Janis and Kelley)

ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของบุคคลและสรุปว่า ความน่าเชื่อถือขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ¹

1. ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญ (Competent or expertness) ของผู้ส่งสารที่รับรู้โดยผู้รับสาร ซึ่งได้แก่ ความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับงานนั้น ๆ
2. ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) เป็นความรู้สึกของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสาร ได้แก่ ความจริงใจและความซื่อสัตย์

คุณลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร อาจจะก่อให้เกิดทัศนคติในค่านความเชี่ยวชาญ (Expertness) ได้ ตัวอย่างเช่น อายุของผู้ส่งสาร อาจจะเป็นตัวชี้ในค่านประสบการณ์ ตำแหน่งผู้นำกลุ่มอาจจะเป็นตัวชี้ในความสามารถของการดำเนินกิจกรรมทางสังคม และผู้ส่งสารที่มีคุณลักษณะคล้ายกับผู้รับสาร อาจถูกมองว่ามีความเชี่ยวชาญมากกว่าบุคคลที่มีคุณลักษณะต่างไปจากผู้รับสาร ทั้งนี้เพราะคนเรามักมีความรู้สึกว่าคุณค่า ความสนใจ และความคองการคล้ายคลึงกับตน จะมองทุก ๆ อย่าง และตัดสินปัญหาทุกอย่างคล้ายคลึงกับตน² คุณลักษณะประการหลังนี้คล้ายกับที่โรเจอร์ (Rogers) ได้กล่าวว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือการที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณลักษณะเหมือน ๆ กัน (Homophily) ซึ่งจะนำไปสู่

¹ C.I. Hovland, I.L. Janis and H.H. Kelley, Communication and Persuasion, (New Haven, Conn : Yale University Press, 1953), pp.19-53.

² Ibid., pp. 21-22.

ความน่าเชื่อถือที่สูงกว่า¹ (ความน่าเชื่อถือ หมายถึง ชีวทัศน์ของผู้ส่งสารที่ได้รับความน่าไว้วางใจ จากผู้รับสารและความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ส่งสารที่รับรู้โดยผู้รับสาร)

ดังนั้น การสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือระหว่างอาสาสมัครและผู้ไม่รู้หนังสือจะมีผลสัมฤทธิ์ ถ้าหากผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีพื้นเพความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และทัศนคติจากแบบสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

การวิจัยหลายเรื่องได้ชี้ให้เห็นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น เพศ อายุ รายได้ มีส่วนสำคัญในการกำหนดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ เซลล์ แฮมเมอร์ (Shellhammer)² ทำการทดสอบความสามารถทางการเรียนของนักเรียนชายและหญิงในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา พบว่านักเรียนหญิงสอบได้คะแนนสูงกว่านักเรียนชายเกือบทุกวิชาที่สอบ เช่นเดียวกับสมจิตต์ จุฑารัตน์³ ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชายและหญิงโรงเรียนช่างกลปทุมวัน เมื่อปี 2514 พบว่านักเรียนหญิงมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนชายแทบทุกแขนงวิชา

อย่างไรก็ดีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนซึ่งไม่มีชั้นเรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและทำอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว อีกทั้งมีการะที่รองรับฝึกหัดหลายประการ โดยเฉพาะเพศหญิงซึ่งต้องเป็นผู้รับภาระในการเลี้ยงดู

¹E.M. Rogers, Communication Strategies for Family Planning, (New York : The Free Press, 1973), p. 50.

²Tom Shellhammer, "Girls Outperform Boys in State Test Result," California Education, 2(March, 1965), p. 25-26.

³สมจิตต์ จุฑารัตน์, "การเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในโรงเรียนช่างกลปทุมวัน," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511).

บุตร หุงหาอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซึ่งเป็นที่ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในสังคมชนบทของไทย โดยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงสมมติฐานไว้ว่าเพศชายซึ่งมีภาระในครอบครัวน้อยกว่าควรจะมีผลสัมฤทธิ์ของการรู้หนังสือมากกว่าเพศหญิง

ในเรื่องเกี่ยวกับอายุนั้น เฮอร์เบิร์ต ไรท์แฮนด์ (Herbert Righthand)¹ กับสตราเบิล (Strable)² พบว่าอายุเป็นตัวทำนายความสำเร็จทางการศึกษาอย่างหนึ่ง นิสิตที่มีอายุอ่อนกว่ามักจะมีความสามารถและความสัมฤทธิ์ผลสูงกว่า การศึกษาเปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนิสิตในกลุ่มอายุต่าง ๆ กัน พวกที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีลงมา จะมีความสัมฤทธิ์ผลเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ความสัมฤทธิ์ผลเป็นอันดับสอง

ส่วนในเรื่องของรายได้นั้น เวิร์ซิงตัน และ แกรนท์ (Worthington and Grant)³ ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยยูทาห์ (University of Utah) พบว่า นอกจากคะแนนชั้นมัธยมศึกษาและเพศแล้ว รายได้ของครอบครัวนักศึกษาก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนด้วย

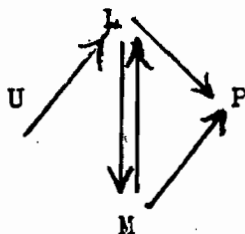
การเปิดรับสื่อมวลชน

ในเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนกับการรู้หนังสือนั้น คาเนียด เลอเนอร์ (Daniel Lerner) ซึ่งศึกษาผลของสื่อ (Media effects) ในกระบวนการพัฒนาได้เสนอแบบจำลองดังนี้

¹ Herbert Righthand, "Identifying Technical Institute Dropouts," The Personal and Guidance Journal. XLIV : 1965, pp.68-72.

² E.Strable, "What About Warned Student?" School and Society, 42 : 1935, pp. 581-584.

³ Lois H. Worthington and Claude W. Grant, "Factor of Academic Success : A Multivariate Analysis," The Journal of Educational Research (Volume 65, No. 1, September 1971), pp. 7-9.

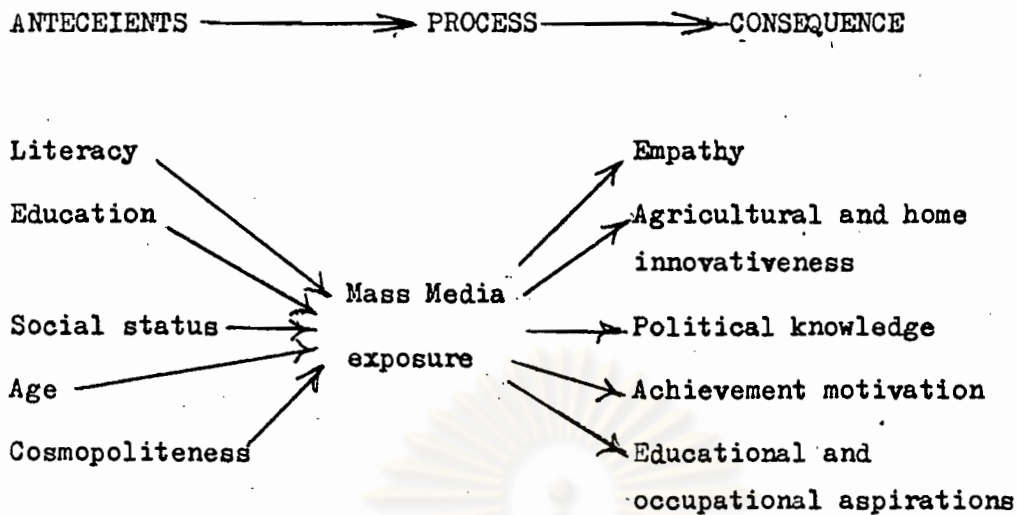
- U หมายถึง ลักษณะการเป็นเมือง (Urbanization)
 L หมายถึง การรู้หนังสือ (Literacy)
 M หมายถึง การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure)
 P หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ
 (Political and Economic Participation)

แบบจำลองแสดงให้เห็นว่า การเปิดรับสื่อมวลชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับสภาพการรู้หนังสือ กล่าวคือสภาพการรู้หนังสือมีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชนในขณะเดียวกันการเปิดรับสื่อมวลชนก็มีผลต่อสภาพการรู้หนังสือของบุคคลด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการรู้หนังสือ (Literacy) กับการเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure) นั้น โรเจอร์ (Rogers) ได้สรุปจากการศึกษาเพื่ออธิบายบทบาทของสื่อมวลชนในกระบวนการทำให้คนทันสมัย (Modernization) พบว่าสื่อมวลชนมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแปรแทรก (Interviening Variable) ซึ่งได้แสดงไว้ในแบบจำลองดังนี้

¹Lerner, Daniel. "Toward a Communication Theory of Modernization in Communication and Political Development, Pye, Lucien W., ed. Princeton University Press, 1963.

²Rogers, Everett M, and Svenning, Lynne, Modernization among Peasants : The Impact of Communication. New York : Holt Rinehart and Winston, 1969.

จากแบบจำลองนี้ แสดงให้เห็นว่า การรู้หนังสือคือ อ่านออกเขียนได้ (Literacy) การศึกษา (Education) สถานภาพทางสังคม (Social Status) อายุ (Age) และการติดต่อกับสังคมภายนอก (Cosmopolitaness) เป็นตัวแปรต้นของการเปิดรับสื่อมวลชนอันเป็นผลให้บุคคลมีลักษณะของความสามารถในการเข้าใจบทบาทของผู้อื่น (Empathy) การยอมรับนวัตกรรมทางเกษตรกรรมและคหกรรม (Agrucultural and Home Innovativeness) การมีความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) และการมีความมุ่งหวังหรือความทะเยอทะยานด้านการศึกษาและอาชีพ (Educational and Occupational Aspirations) ซึ่งเป็นลักษณะของคนทันสมัย

สรุปจากทฤษฎีของ เลอเนอร์ (Lerner) และโรเจอร์ (Rogers) ได้ว่า การเปิดรับสื่อมวลชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดคุณลักษณะบางประการของความทันสมัย เช่น ความเข้าใจในบทบาทของผู้อื่น ความรู้ทางการเมือง ความมุ่งหวังหรือความทะเยอทะยานด้านการศึกษาและอาชีพ นอกจากนั้นการรู้หนังสือกับการเปิดรับสื่อมวลชนก็มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จากทั้งสองทฤษฎีนี้เป็นแนวทางในการศึกษาว่า ปัจจัยในด้านการสื่อสาร จะมีส่วนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติอย่างไร

งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษახอบบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้านของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ¹ เมื่อปี พ.ศ. 2521 พบว่า ผู้ที่เปิดรับสื่อมวลชนมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่อยู่ตามชานเมืองกรุงเทพมหานคร กลุ่มที่อยู่ในเขตเทศบาล กลุ่มที่เป็นเพศชาย และกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20-24 ปี กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3 กลุ่มที่มีโคประกอบอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มที่มีรายไ้มากกว่า 3,000 บาทขึ้นไป กลุ่มที่ทำงานให้กับส่วนรวม และผู้ที่มีสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง

ส่วนผู้ที่รับสารที่มีการเปิดรับสื่อ น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มที่อยู่นอกเขตเทศบาล กลุ่มที่เป็นเพศหญิง กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 55-59 ปี กลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมปีที่ 4 กลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มที่มีรายไ้มากกว่า 500 บาท และต่ำกว่า กลุ่มที่ไม่เคยทำงานให้กับส่วนรวมและกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ

บุพที ชัยภักดิ์² ศึกษาขอบบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับนวัตกรรมใหม่ของสมาชิกนิคมสร้างตนเองลำทะคอง จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 250 คน พบว่าการรับนวัตกรรมเร็วหรือช้า ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติด้านการศึกษา ความเป็นผู้นำ ความเป็นคนทันสมัยและการศึกษาคือสื่อสาร แต่มีความสัมพันธ์อยู่บ้างกับคุณสมบัติทางด้านเศรษฐกิจ ชี้ถกลุ่มผู้รับนวัตกรรมเร็วจะมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้รับนวัตกรรมช้า

¹คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษახอบบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และท่าปกเจริญผล, 2521.

²บุพที ชัยภักดิ์, "การศึกษახอบบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับนวัตกรรมใหม่ของสมาชิกนิคมสร้างตนเอง ลำทะคอง นครราชสีมา "วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

ส่วนในเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผู้ทำการศึกษาไว้ เช่น เอสวารา¹ (Eswara) ทำการศึกษานักเรียนระดับมัธยมใน Mysore city ประเทศอินเดีย ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 268 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามคะแนน ผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์สูง (Hight Achieving) และต่ำ (Low Achieving) พบว่ากลุ่มผลสัมฤทธิ์สูงใช้เวลาในการฟังวิทยุมากกว่ากลุ่มต่ำ แต่กลุ่มผลสัมฤทธิ์สูงมีความถี่ในการชมภาพยนตร์น้อยกว่ากลุ่มต่ำ

สมจิตต์ จุฑารัตน์² ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของ นักเรียนชายและหญิง โรงเรียนช่างกลปทุมวัน ผลการวิเคราะห์คะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนปรากฏว่า นักเรียนหญิงมีผลสัมฤทธิ์ในแต่ละหมวดวิชา (วิชาสามัญ วิชาสัมพันธ์และวิชาชีพ) สูงกว่านักเรียนชาย เช่นเดียวกันกับที่ เซลล์แฮมเมอร์ (Shellhammer)³ ทำการทดสอบความสามารถทางการเรียนของเด็กในมลรัฐ แคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้ขอค้นพบว่า นักเรียนหญิงสอบได้คะแนนสูงกว่านักเรียนชายเกือบทุกแขนงวิชาที่ทำการศึกษา และผลการศึกษาของ เฮอเบอร์ท ไรท์แฮนค์

¹ Eswara. H.S. and Krishmairthy, Nodig. (How School Achievement Relates to Mass Media Use." Journalism Quaterly 55 (Winter 1978): 785-788.

² สมจิตต์ จุฑารัตน์, "การเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในโรงเรียนช่างกลปทุมวัน," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511)

³ Tom Shellhammer, "Girls Outperform Boys in State Test Result," California Education, 2 (March, 1965) p. 25-26.

(Herbert Righthand)¹ กับสตราเบล (Strable)² พบว่าอายุเป็นตัวแทนของความสำเร็จทางการศึกษาอย่างหนึ่ง นิสิตที่มีอายุอ่อนกว่ามักจะมีความสามารถและความสัมฤทธิ์ผลสูงกว่า การศึกษาเปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนิสิตในกลุ่มอายุต่าง ๆ กัน พวกที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีลงมาจะมีความสัมฤทธิ์ผลเป็นอันดับหนึ่งในขณะที่ผู้ที่อายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ความสัมฤทธิ์ผลเป็นอันดับสอง

ส่วนสุวิทย์ สมานมิตร³ ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิตปีที่ 2 คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวนิสิตเองคือ เพศ อายุ คะแนน มศ.5 และการเลือกคณะที่กำลังศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิตแตกต่างกัน กล่าวคือ นิสิตที่มีอายุในกลุ่มต่ำ (17½ - 19 ปี) มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามากกว่านิสิตที่มีอายุในกลุ่มปานกลาง (21 - 23½ ปี) คะแนน มศ.5 ที่นิสิตได้รับนั้นก่อให้เกิดความแตกต่างกันในผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คือนิสิตที่โคะคะแนน มศ.5 สูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในชั้นปีที่ 1 สูงตามไปด้วย การเลือกคณะที่กำลังศึกษาต่อ แสดงให้เห็นว่านิสิตที่เลือกคณะที่กำลังศึกษาเป็นอันดับแรกมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงกว่าพวกที่เลือกอันดับอื่น โดยเฉพาะอันดับสุดท้ายและรองสุดท้าย ส่วนองค์ประกอบทางด้านสภาพครอบครัวนั้น ระดับการศึกษาของมารคามีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิต ส่วนระดับการศึกษาของบิดาไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิตและรายได้กับลักษณะอาชีพของบิดามารดา ไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิต

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

¹ Herbert Righthand, "Identifying Technical Institute Dropouts," The Personal and Guidance Journal. LLIIV:1965, pp.68-72.

² E.Strable, "What About Warned Student?" School and Society. 42 : 1935, pp. 581-584.

³ สุวิทย์ สมานมิตร, "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2515)

ชลิค (Schlick)¹ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตในวิทยาลัย 3 แห่งในเมือง Maricopa ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะส่วนตัวของนิสิต เช่น อายุ และเพศ โดยเฉพาะเพศหญิง เป็นตัวพยากรณ์ของเกรดเฉลี่ยที่ดี และ มอกลีย์ (Motley)² ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำนายค่าขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตในวิทยาลัยปีที่สองของรัฐเวอร์จิเนีย (Virginia) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1967 จำนวน 1,185 คน จาก การศึกษา พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม เพศ และเชื้อชาติ เป็นตัวแปรที่ใช้ทำนาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

อวยชัย วัชสูวรรณ³ ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างสมการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน โดยใช้องค์ประกอบที่อยู่นอกเหนือความสามารถทางสติปัญญา กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2519 มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 238 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปร 5 ตัว คือ (1) ทักษะคิดต่อการเรียนและวิชาที่เรียน (2) การทำหนังสือพิมพ์ วารสาร เขียน บทความ (3) การอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร (4) เพศหญิง (5) ภูมิลำเนาในเขต เทศบาล สามารถใช้ทำนายผลการเรียนที่ดีได้

¹ Frank Schlick, Earl, "Academic Success of Junior College Students Admitted on Basis of High School Equivalency Certificates," Dissertation Abstracts International, (January, 1968), 29 : 2077.

² Hester Chatten Motley, "A Study of the Predictive Value of Certain Factor Related to Test Performance, Academic Achievement, and Educational Aspirations," Dissertation Abstracts International, (January, 1970), 30 : 2807.

³ อวยชัย วัชสูวรรณ, "การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้องค์ประกอบที่อยู่นอกเหนือความสามารถทางสติปัญญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521)

จากการศึกษาของวิชา ทูมเล็ก¹ ที่ศึกษาเปรียบเทียบตัวประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง กับนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำ ผลการวิจัยปรากฏว่า มิตามารคาของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูงมีแนวโน้มที่จะมีการศึกษา และมีรายได้สูงกว่ามิตามารคาของนักเรียนที่มีความสามารถในทางการเรียนต่ำ และมารคาของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีแนวโน้มที่จะทำงานนอกบ้านมากกว่ามารคาของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ

นอกเหนือจากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว คินแฮม (Dunham)² ได้ศึกษาถึงแรงจูงใจและตัวประกอบอื่น ๆ ที่ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า เพศและคะแนนชั้นมัธยมศึกษาสามารถทำนายผลการเรียนในเทอมแรกได้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนข้อค้นพบโดยเวอร์ซิงตันและแกรนท์ (Worthington and Grant)³ ที่ทำการศึกษากว่าองค์ประกอบใดบ้างที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยยูทาห์ (University of Utah) ประเทศสหรัฐอเมริกา เพศชาย 270 คน และหญิง 990 คน ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ตัวประกอบที่มีผลเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือ คะแนนชั้นมัธยมศึกษา เพศ รายได้ของครอบครัวเป็นสำคัญ

¹ วิชา ทูมเล็ก, "การศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512)

² Randall B. Dunham, "Achievement Motivation as Predictive of Academic Performance : A Multivariate Analysis." The Journal of Educational Research. (Vol.67 Sep.1973), pp. 74-75.

³ Lois H. Worthington and Claude W. Grant, "Factors of Academic Success : A Multivariate Analysis," The Journal of Educational Research, (Volume 65, No.1, September 1971), pp. 7-9.

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการยอมรับนวัตกรรม โรเจอร์ (Rogers) กับสเวนนิ่ง (Svenning) และไซซิฟ ซี เฟลิซิด (Sycip C. Felicided)¹ ได้ค้นพบผลการวิจัยที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ Rogers กับ Svenning ศึกษาเกี่ยวกับชาวนาในโคลัมเบีย พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อและการยอมรับนวัตกรรม คือการศึกษา การเดินทาง ไปต่างถิ่น การเป็นคนทันสมัย มีการศึกษา มีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีตำแหน่งหน้าที่การงาน หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่มีปัจจัยดังกล่าวมาแล้วจะเปิดรับสื่อและยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ สูงกว่าผู้ที่ไม่มีปัจจัยดังกล่าว ส่วน ไซซิฟ ซี เฟลิซิด (Sycip C. Felicided)² ซึ่งได้ศึกษาในฟิลิปปินส์ และพบคล้ายคลึงกันว่ามีปัจจัยบางอย่างที่ส่งเสริมให้มีการยอมรับนวัตกรรมง่ายขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การเปิดรับสื่อมวลชนบ่อยครั้ง การเยี่ยมบ้าน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสโมสร

สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมนั้น มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ยอมรับนวัตกรรมในการศึกษาในหมู่บ้านบางชั้น โดย โกลด์เซน และราลิส (Goldsen and Ralis)³ พบว่า เกษตรกรที่มีแนวโน้มในการยอมรับนวัตกรรมมากกว่านั้นมีระดับทางเศรษฐกิจสูงกว่า อ่านออกเขียนได้มากกว่า ยอมรับวิธีชีวิตแบบเมืองมากกว่าเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า และมีการศึกษาคือกับสังคมกว้างไกลกว่า ส่วนบุตรธิดา พ่อ ก็ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับกับ

¹ Everette M. Rogers, and Lynne Svenning, Modernization Among Peasants. (New York: Holt Rinehart and Winston, Inc., 1969), pp. 70, 105.

² Sycip C. Felicided. Factor Related To Acceptance of Rejection of Innovation in Espirite Social Foundation of Communication Development. (R.M. Cercia Publishing, House Manila, 1964), pp. 592-601.

³ Rose K. Goldsen and Max Ralis, Factors Related to Acceptance of Innovations in Bang Chan, Thailand (New York: Cornell University Press, 1957), p.31.

ผู้ไม่ยอมรับนวัตกรรมหรือวิทยาการเกษตรแผนใหม่ โดยศึกษาเฉพาะกรณีในเขตโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท พบว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีระดับการอ่านออกเขียนได้ดีมาก และรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและมีการติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ มากกว่าจะเป็นผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมมากกว่าเกษตรกรที่จบการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีการรับข่าวสารและการติดต่อกับบุคคลน้อย จึงเห็นได้จากการศึกษานี้ว่า การมีระดับการศึกษามากกว่ามีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรม¹

จากผลของงานวิจัยที่ได้นำเสนอมานี้ แสดงให้เห็นว่า เพศ วัย รายได้ ครอบครัว การเปิดรับสื่อมวลชน มีส่วนในการทำให้คนมีผลสัมฤทธิ์ในการรู้หนังสือและยอมรับนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹บุญธรรม คำทอง, "ความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับกับผู้ไม่ยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2520), หน้าบทคัดย่อ